

ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

Το κείμενο που δημοσιεύεται στην καθομιλούμενη γλώσσα είναι απόσπασμα μιας εκ των σημαντικότερων κοινωνικού φρονήματος ομιλιών του Μεγάλου Βασιλείου, Αρχιεπισκόπου Καισαρείας, ο οποίος υπήρξε ο κορυφαίος «κοινωνικός εργάτης» του Ευαγγελικού λόγου υπέρ των ενδεών και αδυνάτων ανθρώπων της ζωής αυτής.

Ο Μέγας Βασίλειος αντιμετωπίζοντας το σοβαρό θέμα του πλούτου μέσα στο πλαίσιο των ποιμαντικών του φροντίδων για τις πνευματικές και υλικές ανάγκες του ποιμνίου του έγραψε περί το 368 μ.Χ. την ομιλία «Εἰς το: καθελώ μου τας αποθήκας και μείζονας αυτών οικοδομήσω» και περί πλεονεξίας για να παρακινήσει τους πλεονέκτες πλουσίους προκειμένου να φανούν κοινωνικοί και ευμετάδοτοι προς τις ανάγκες των πενεστέρων τάξεων.

Γράφει λοιπόν ο Μέγας Βασίλειος για το πάθος της πλεονεξίας: «... και αυτά μεν που προέρχονται από τον Θεό είναι τέτοια, όπως καταλληλότητα γης, εύκρατες καταστάσεις αέρων, αφθονία σπόρου, συνεργία βοών, και όλα τα' άλλα με τα οποία εκ φύσεως η γεωργία ακμάζει. Από τον άνθρωπο όμως ποια; Η ακρότητα του ήθους, η μισανθρωπία, η δυσκολία του να δώσει... Δεν θυμάται την κοινή φύση, δεν θεωρεί ότι πρέπει να διαμοιράζει το πλεόνασμα στους πτωχούς... Αλλ' ενώ οι αποθήκες στενάζουν από το πλήθος των αποθηκευμένων αγαθών, η άπληστη όμως καρδιά δεν χορταίνει. Διότι με το να προσθέτει πάντοτε τα νέα εισοδήματα στα παλαιά και να αυξάνει την ευπορία με τις ετήσιες συγκομιδές περιπίπτει σ' αυτή την αδιέξοδη δυσχέρεια, να μη επιτρέπει δηλαδή λόγω της πλεονεξίας να ανακόπτει αφενός μεν την ορμή του ως προς τα παλαιά, αφετέρου δε να μην επαρκεί στο ν' αποθηκεύει τα νέα λόγω του πλήθους... Ταλαίπωρος μπροστά στην μεγάλη σοδειά, ελεεινός μπροστά στα παρόντα αγαθά και ακόμη πιο ελεεινός μπροστάστα αναμενόμενα...

Θρηνεί παρομοίως με αυτούς που είναι φτωχοί. Ή μήπως και αυτός που στενοχωρείται λόγω της πτωχείας του δεν θα εκβάλει την ίδια κραυγή. «Τι να κάνω;» Από πού τροφές; Από πού ενδύματα; Τα ίδια λέγει και ο πλούσιος. Θλίβεται κατά την καρδιά του, κατατρωγόμενος από την μέριμνα. Δηλαδή αυτό που ευφραίνει τους άλλους, αυτό λιώνει τον πλεονέκτη. Διότι δεν χαίρει που όλα στο σπίτι του είναι γεμάτα προς χάριν του, αλλά ο πλούτος που τον περιβάλλει και ξεχειλίζει από τις αποθήκες του αγκυλώνει την ψυχή, μη τύχει και ιδεί προς τους έξω και γίνει αφορμή κάποιου καλού για τους πτωχούς.

Και όμως μου φαίνεται πως το πάθος του ομοιάζει με το πάθος της ψυχής των κοιλιόδουλων, οι οποίοι προτιμούν να σκάσουν καλύτερα παρά να δώσουν κάτι από τα υπολείμματα στους ενδεείς. Άκου, άνθρωπε, τον χορηγό. Θυμήσου ποιος είσαι; Τι διαχειρίζεσαι; Από ποιον έλαβες; Γιατί προτιμήθηκες ανάμεσα στους πολλούς; Έχεις γίνει υπηρέτης του αγαθού Θεού, οικονόμος των συνανθρώπων σου. Να μη νομίζεις ότι όλα έχουν ετοιμασθεί για την δική σου κοιλία. Γι' αυτά που κρατάς στα χέρια σου να σκέπτεσαι σαν να είναι ξένα. Σε ευφραίνουν για λίγο χρόνο και έπειτα ξεγλιστρούν και χάνονται. Εσύ όμως όλα

μαζί τα έχεις αμπαρώσει με θύρες και μοχλούς. Και αφού τα ασφάλισες καλά επαγρυπνείς με τις φροντίδες σου.

Εύκολο ήταν να πεις ότι θα χορτάσεις τις ψυχές αυτών που πεινούν, θα ανοίξεις τις αποθήκες, θα προσκαλέσεις όλους τους πτωχούς... και θα πεις γενναιοκαρδο λόγο. Όσοι δεν έχετε άρτο, ελάτε σε μένα. Ο καθένας θα λάβει από την δωρεά που έχει δοθεί από τον θεό, ωσάν από κοινή πηγή, όσον του είναι αρκετό. Αλλά συ δεν είσαι τέτοιος.

Από πού; Συ ο οποίος φθονείς τους ανθρώπους για την απόλαυση των αγαθών, που πονηρά βουλεύεσαι στην ψυχή σου και φροντίζεις όχι το πώς θα δώσεις στον καθένα τα αναγκαία, αλλά το πώς αφού τα αποθηκεύσεις όλα, θα αποστέρησεις όλους από την ωφέλειαν εξ αυτών. Ευρίσκοντο εμπρός του αυτοί που ζητούν την ψυχήν του και εκείνος διελέγετο με την ψυχή για τα βρώματα (τροφές)...

Να μιμείσαι την γη, άνθρωπε. Να καρποφορήσεις όπως εκείνη. Να μη φανείς κατώτερος από την άψυχη γη. Εκείνη λοιπόν εκτρέφει τους καρπούς όχι για να τους απολαμβάνει η ίδια, αλλά για να υπηρετήσει εσένα. Εσύ όμως όποιον καρπό της αγαθοεργίας και αν επιδείξεις για τον εαυτό σου τον μαζεύεις, διότι οι χάριτες των αγαθών έργων επιστρέφουν σ' αυτούς που δίνουν...

Γιατί λοιπόν αγωνιάς; Γιατί κόπτεσαι προσπαθώντας να περικλείσεις τον πλούτο με πηλό και πλίνθους; Εάν όμως θαυμάζεις τα χρήματα για την τιμή που λαμβάνεις από αυτά, σκέψου πόσον πολύ πιο ωφέλιμο για δόξα είναι να ονομάζεσαι πατέρας από μύρια παιδιά παρά να έχεις μυρίους στατήρες στο βαλάντιό σου. Τα χρήματα, βεβαίως, και χωρίς να το θέλεις, θα τα εγκαταλείψεις εδώ, την υπόληψη όμως για τα καλά έργα θα την προσκομίσεις στον Δεσπότη, όταν ολόκληρος λαός αφού σταθεί εμπρός στον κοινό κριτή θα σε αποκαλεί τροφέα και ευεργέτη και θα σου αποδίδει όλα τα ονόματα της φιλανθρωπίας...

Για καθένα από αυτά δεν φροντίζεις διότι λόγω της φροντίδος σου για τα παρόντα περιφρονείς τα ελπιζόμενα αγαθά. Εμπρός λοιπόν να διαθέτεις ποικιλοτρόπως τον πλούτο, αφού γίνεις φιλότιμος και λαμπρός στις δαπάνες γι' αυτούς που έχουν ανάγκη... Να μην είσαι πολυδάπανος με το να προσθέτεις πάντοτε νέες ανάγκες. Να μη περιμένεις έλλειψη σιταριού για ν' ανοίξεις τις σιταποθήκες... Μη περιμένεις την πείνα για να κερδίσεις χρυσό, μήτε την κοινή στέρηση για να πλουτίσεις ο ίδιος. Μη γίνεσαι έμπορος των ανθρωπίνων συμφορών. Μη εκμεταλλευθείς τον καιρό της οργής του θεού για να αποκτήσεις χρηματική περιουσία. Να μη εξερεθίζεις τα τραύματα αυτών που έχουν ταλαιπωρηθεί με το μαστίγιο της συμφοράς. Εσύ όμως αποβλέπεις στο χρήμα και δεν προσβλέπεις στον αδελφό... αγνοείς καθ' ολοκληρίαν τον αδελφόν σου, όταν ευρίσκεται στην ανάγκη. Και το μεν καλό χρώμα του χρυσού σε υπερευχαριστεί, αλλά δεν λογαριάζεις πόσο μεγάλος είναι ο στεναγμός του πτωχού που σε ακολουθεί...

Και αυτός μεν προσέρχεται να πωλήσει με άφθονα δάκρυα το πιο αγαπητό από τα παιδιά, εσύ δε δεν λυγίζεις από την συμφορά; Η πείνα συνθλίβει τον ταλαίπωρο και συ αναβάλλεις και ειρωνεύσαι για να κάνεις διαρκεστέρα σ' αυτόν την συμφορά; Και αυτός μεν προσφέρει τα σπλάχνα του τίμημα για τις τροφές, αλλά το δικό σου χέρι όχι μόνον δεν ξηραίνεται με το να δέχεται τιμήματα από τέτοιες συμφορές, αλλά και αγωνίζεσαι για το πλεόνασμα και φιλονικείς

πως θα λάβεις περισσότερα και να δώσεις λιγώτερα επιβαρύνοντας από παντού την συμφορά στον δυστυχή. Δεν σε μαλακώνουν ούτε τα θλιβερά δάκρυα, ούτε οι αναστεναγμοί της καρδιάς, αλλ' είσαι αλύγιστος και σκληρός. Το κάθε τι το βλέπεις ως χρυσό και παντού χρυσό φαντάζεσαι. Αυτό σου έχει γίνει όνειρο όταν κοιμάσαι και συνεχής έγνοια όταν είσαι ξύπνιος. Όπως δηλαδή αυτοί που παραφέρονται από τρέλα δεν βλέπουν τα πράγματα, αλλά φαντάζονται αυτά που τους υπαγορεύει το πάθος, έτσι και με σένα η ψυχή που έχει κατακυριευθεί από την φιλαργυρία παντού χρυσού, παντού άργυρο βλέπει...

Ο πλούτος όταν στέκεται, είναι άχρηστος. Όταν όμως κινείται και μεταδίδεται, γίνεται και κοινωφελής και καρποφόρος. Πόσο μεγάλος είναι ο έπαινος που προέρχεται από τους ευεργετούμενους. Να μη τον καταφρονήσεις. Και πόσο μεγάλος ο μισθός από τον δίκαιο κριτή. Να μη απιστήσεις σ' αυτόν. Πανταχού το παράδειγμα του πλουσίου που κατηγορείται να σε συντροφεύει. Αυτός, με το να φυλάσσει τα παρόντα και να αγωνιά για τα ελπιζόμενα και με το να αγνοεί, εάν θα ζήσει την αυριανή ημέρα, αμαρτάνει εκ των προτέρων σήμερα για το αύριο. Δεν έχει προσέλθει ακόμη ο ζητιάνος και εκείνος προκαταβολικώς φανερώνει την αγριότητα. Δεν συνέλεξε ακόμη τους καρπούς και έχει ήδη τα κατάκριμα της πλεονεξίας...

Και συ μεν κρυφά συνομιλείς με τον εαυτό σου, τα λόγια σου όμως κρίνονται στον ουρανό. Γι' αυτό από εκεί σου έρχονται οι απαντήσεις. Ποια όμως είναι αυτά που λέγει; «Ψυχή μου έχεις πολλά αγαθά για πολλά χρόνια. Φάγε, πίε, ευφραίνου» καθημερινώς. Ω τι παραλογισμός! Εάν είχε ψυχή χοίρου, τι άλλο καλύτερο από αυτό θα μπορούσες να της ευαγγελισθείς; Πόσο κτηνώδης είσαι, πόσο άμυαλος απέναντι των αγαθών της ψυχής, να χαιρετίζεις αυτήν με τα βρώματα της σαρκός. Αυτά που καταλήγουν στον απόπατο αυτά εσύ τα παραπέμπεις στην ψυχή;

Επειδή όμως σκέπτεσαι τα επίγεια και έχεις για Θεό την κοιλία και είσαι ολόκληρος βάρκες, υποδουλωμένος στα πάθη, άκουε την προσωνομία που σου αρμόζει και την οποία δεν σου την έδωσε κανείς από τους ανθρώπους, αλλά ο ίδιος ο Κύριος... «Ανόητε, αυτή την νύκτα ζητούν από εσένα την ψυχή σου. Αυτά που ετοίμασες, ποιος θα τα πάρει;».

Εάν θέλεις, έχεις αποθήκες τα σπίτια των πτωχών. Αυτά που αποθηκεύονται εκεί ούτε ο σπόρος τα κατατρώγει, ούτε η σκέψη τα σαπίζει, ούτε οι ληστές τα καταληστεύουν...

Ποια παραγγέλματα περιφρονείς με το να σφραγίζεις τα αυτιά σου με την φιλαργυρία: Πόση μεγάλη χάρη έπρεπε να χρωστάς στον ευεργέτη, πόσο να είσαι χαρούμενος και να λαμπρύνεσαι με την τιμή διότι δεν ενοχλείς την πόρτα των άλλων, αλλά άλλοι κρούουν τις δικές σου. Τώρα δε είσαι κατσούφης και αποκρουστικός αποφεύγοντας τις απαντήσεις μη τυχόν κάπου αναγκασθείς να δώσεις έστω και κάτι ελάχιστο από τα χέρια σου. Μια λέξη γνωρίζεις: «Δεν έχω. Ούτε θα δώσω, διότι είμαι πτωχός».

Πράγματι, πτωχός είσαι και στερείσαι από όλα τα αγαθά. Πτωχός από φιλανθρωπία, πτωχός από πίστη στον Θεό, πτωχός από ελπίδα αιώνια. Κάμε συμμετόχους στα σιτηρά τους αδελφούς σου. Αυτό που αύριο σαπίζει, δώσε το σήμερα στον έχοντα ανάγκη. Η πιο χειρότερη μορφή της πλεονεξίας είναι το να μη δίδει κάποιος στους ενδεείς ούτε από αυτά που φθείρονται...

Πες μου, ποια είναι δικά σου; Από πού τα έλαβες και τα έφερες στην ζωή;

Διότι εάν ο καθένας κρατώντας αυτό που χρειάζεται για να θεραπεύσει τις ανάγκες του, άφηνε το περίσσειμα στον έχοντα ανάγκη, τότε κανένας δεν θα ήταν πτωχός. Δεν εξήλθες γυμνός από την κοιλία; Δεν θα επιστρέψεις και πάλι γυμνός στην γη; Αυτά δε που έχεις τώρα, από πού τα έχεις; Εάν μεν λέγεις ότι από την τύχη, είσαι άθεος διότι δεν γνωρίζεις τον δημιουργό, ούτε ευχαριστείς τον δοτήρα. Εάν όμως παραδέχεσαι ότι από τον Θεό είναι, πες μου τον λόγο για τον οποία τα έβαλες. Μήπως ο Θεός είναι άδικος που άνισα μοιράζει σε εμάς τα αναγκαία για τη ζωή;

Γιατί εσύ πλουτείς και εκείνος είναι πτωχός; Για κανένα άλλο λόγο παρά για να λάβεις εξάπαντος και εσύ τον μισθό της αγαθότητας και της καλής διαχειρίσεως, και εκείνος για να τιμηθεί με τα μεγάλα έπαθλα της υπομονής.

Εσύ όμως αφού τα περιέλαβες όλα στους αχόρταγους κόλπους της πλεονεξίας, νομίζεις ότι κανέναν δεν αδικείς, όταν τόσους πολλούς αποστερείς. Ποιος είναι ο πλεονέκτης; Αυτός που δεν αρκείται στην αυτάρκεια. Ποιος είναι ο άρπαγας; Αυτός που αφαιρεί αυτά που ανήκουν στον καθένα. Δεν είσαι εσύ ο πλεονέκτης; Δεν είσαι εσύ ο άρπαγας, όταν ιδιοποιείσαι αυτά τα ίδια που εδέχθης προς διαχείριση;

Το ψωμί που κρατάς εσύ, είναι αυτού που πεινά. Το ένδυμα που φυλάσσεις στις ματιοθήκες είναι αυτού που γυμνέεται. Τα παπούτσια που σαπίζουν σε σένα είναι ξυπόλυτου. Το αργύριο που έχεις παραχωμένο είναι αυτού που το χρειάζεται.

Λοιπόν τόσους αδικείς, όσους μπορούσες να ευεργετήσεις.